

บทนำ

บทบาทของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
กับการพัฒนามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทย

บทนำ

บทบาทของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน กับการพัฒนามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทย

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นบุคคลหนึ่งที่ทุ่มเททำงานด้านการศึกษาอย่างจริงจัง ต่อเนื่องยาวนาน เกิดคุณูปการอย่างมากต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ จากพื้นฐานที่ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ศึกษาด้านการศึกษาโดยตรงตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงระดับปริญญาเอก และได้รับราชการในตำแหน่งอาจารย์ รวมถึงหน้าที่ในการบริหารงานด้านการศึกษามาโดยตลอด ทำให้มีมิติและมุมมองทางด้านการศึกษาได้อย่างทะลุปรุโปร่ง รวมถึงมีความคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมด้านการศึกษาใหม่ๆ ให้กับวงการการศึกษาไทย ซึ่งในบางครั้งที่ดูเหมือนว่าการจัดการและการบริหารงานด้านการศึกษาของไทยมีปัญหาและไม่สามารถหาทางออกได้ ท่านได้ใช้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างยาวนานหาแนวทางที่เป็นทางออกที่ดีเพื่อการพัฒนาวงการการศึกษาของไทย ถือได้ว่าเป็นนักบริหารและนักพัฒนา นักปฏิรูปการศึกษา และนักนวัตกรรมทางด้านการศึกษาค้นสำคัญของประเทศไทย มีผลงานที่ท่านเป็นผู้ริเริ่มและเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมไทยในหลายประการ อาทิเช่น เป็นผู้ร่วมก่อตั้งและจัดวางระบบงานของทบวงมหาวิทยาลัย ก่อตั้งและเป็นอธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนในระบบทางไกลคือมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ก่อตั้งและเป็นอธิการบดีคนแรกมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐคือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ก่อตั้งและรักษาการแทนอธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และการจัดหลักสูตรสหกิจศึกษาในมหาวิทยาลัยแล้ว ท่านยังเป็นบุคคลสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาและเป็นกรรมการ

ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2542 และดำรงตำแหน่งประธานกรรมการปฏิรูปการศึกษา จนได้รับความไว้วางใจแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยซึ่งมีพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2551 สิ่งที่เป็นจุดเด่นของท่านที่แตกต่างไปจากนักปฏิรูปการศึกษาคนอื่น คือท่านจะเป็นนักปฏิรูปการศึกษาคณะแรกที่นำเอาแนวปฏิบัติที่ตนได้วางไว้มาปฏิบัติในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ริเริ่มก่อตั้งและบุกเบิกมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในปี พ.ศ. 2521 โดยใช้ระบบการสอนทางไกลในระดับอุดมศึกษาของประเทศ เป็นการสร้างทางเลือกใหม่ให้กับคนจำนวนมากที่ไม่พร้อมจะเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยระบบปิด และวางรากฐานความคิดไปสู่การปฏิบัติ จนนับเป็นรูปแบบใหม่ของมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และได้พิสูจน์ว่าสามารถสนองต่อความต้องการของสังคมไทยได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ จนองค์การ UNESCO ยกย่องให้เป็นสถาบันที่เป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนระบบทางไกลที่ใช้สื่อประสมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก อีกทั้งสภาการศึกษาทางไกลระหว่างประเทศยกย่องให้เป็นมหาวิทยาลัยเปิดดีเด่นของโลก

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้มืบทบาทสำคัญในการผลักดันให้มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ โดยท่านได้ให้สัมภาษณ์ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการว่า "เรื่องมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ชื่อทางการเราเรียกว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งแต่เดิมมหาวิทยาลัยของรัฐจัดเป็นส่วนราชการและสังกัดกระทรวงต่างๆ มหาวิทยาลัยดำเนินการมาเป็นเวลาถึงครึ่งศตวรรษ จึงพบว่าประสบกับปัญหามากมายประการ เช่น ขาดความเป็นอิสระ ขาดความคล่องตัว และขาดเสรีภาพทางวิชาการซึ่งเป็นผลสรุปจากที่มีการระดมสมอง

โดยขามหาวิทยาลัยทั้งหลายร่วมกันคิด ในที่สุดจึงได้เสนอต่อรัฐบาลในปี พ.ศ. 2513 ว่ามหาวิทยาลัยจะต้องมีการพัฒนารูปแบบให้เป็นองค์กรอิสระ ซึ่งดำเนินการกันอยู่ในนานาอารยะประเทศ องค์กรอิสระดังกล่าวมีชื่อเรียกกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 ว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ที่ใช้ในกำกับของรัฐบาลก็เพื่อเป็นการยืนยันว่ายังเป็นหน่วยงานของรัฐ ไม่ได้หมายความว่า จะพัฒนาไปสู่การเป็นหน่วยงานของเอกชน”

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน เป็นผู้ริเริ่มและบุกเบิกรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่เป็นอิสระที่รูปแบบใหม่ของการบริหารเพื่อประสิทธิภาพและความเป็นเลิศทางวิชาการ ด้วยการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ในปี พ.ศ. 2533 และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ในปี พ.ศ. 2535 และดำรงตำแหน่งอธิการบดีคนแรกของทั้งสองมหาวิทยาลัย ซึ่งนับว่าท่านเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างแท้จริง

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน ได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นการจัดการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสาขาวิชาต่างๆ โดยท่านกล่าวว่า “การตัดสินใจเลือกรูปแบบมหาวิทยาลัยแบบเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ไม่เป็นส่วนราชการหรือที่เรียกว่ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลนี้ กลายเป็นต้นแบบและเป็นความหวังของขามหาวิทยาลัยทั้งหมด ทั้งนี้เพราะมหาวิทยาลัยของรัฐที่อยู่ในระบบราชการมาก่อน ได้พยายามดิ้นรนที่จะออกจากระบบราชการติดต่อกันมาเป็นเวลา 30 ปี แต่ยังไม่สำเร็จ เมื่อเกิด มทส. จึงทำให้ให้ความหวังที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยในรูปแบบใหม่นี้ เป็นความจริงที่ไม่เคยคิดว่าจะเป็นไปได้ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของ มทส. จึงเป็นมหาวิทยาลัยในฝัน (Dream University) ของคนทั้งหลาย”

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน ได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐลำดับที่สอง ในวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2535 การก่อตั้งซึ่งมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์นั้น เป็นการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการกระจายและขยายโอกาสทางการอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาคและชนบท ถือได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยภูมิภาคหนึ่งในภาคที่ได้รับการจัดตั้งในระยะเวลาใกล้เคียงกัน โดยในช่วงนั้นได้พิจารณาเห็นว่า มหาวิทยาลัยภูมิภาคที่มีอยู่แล้วไม่กระจายพอ รัฐบาลในสมัยนั้นจึงได้ตัดสินใจที่จะเพิ่มมหาวิทยาลัย 5 แห่งเพื่อกระจายไปสู่ภูมิภาคต่างๆ และมีมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นหนึ่งใน 5 แห่งนั้นด้วย ซึ่งนโยบายการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนอกจากจะเป็นการขยายโอกาสแล้วถือได้ว่าเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ในด้านอุดมศึกษา คือ เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล มีสถานภาพพิเศษที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ มีลักษณะเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (Comprehensive University) ที่มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีลักษณะเป็นเมืองมหาวิทยาลัยในรูปแบบ Residential University และเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อชุมชน นอกจากนี้มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้ตั้งอยู่ในอุทยานการศึกษา โดยถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของ “อุทยานเฉลิมพระเกียรติ” ซึ่งก็จะเป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวในประเทศไทยที่มีอุทยานการศึกษา “เฉลิมพระเกียรติ” และมีมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ โดยมีภารกิจ 4 ด้าน คือการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการเพื่อสังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จึงถือได้ว่ามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ คือมหาวิทยาลัยที่พัฒนามาสู่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลเป็นแห่งที่สอง

ของประเทศไทยต่อจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี โดยสาระสำคัญที่เป็นลักษณะเฉพาะของมหาวิทยาลัยในรูปแบบนี้ คือ มหาวิทยาลัยจะยึดหลักการสำคัญว่า การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยจะสิ้นสุดระดับสภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาระบบการจัดการที่เป็นของตนเอง คล่องตัว โปร่งใส และตรวจสอบได้ และมหาวิทยาลัยยึดหลักการบริหารและจัดการที่ดี (Good Governance) ดังนั้น จึงถือได้ว่ามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นมหาวิทยาลัยในรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เป็นผลจากความคิดริเริ่มของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน และเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาและปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เป็นทั้งผู้ก่อตั้งและบริหารในฐานะอธิการบดีและนายกสภามหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ รวมทั้งได้สร้างความเข้าใจแก่สาธารณะมาโดยตลอดในบทบาทของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ทำให้ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รวมทั้งสิ้น 13 แห่ง